

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	<div style="border: 2px solid blue; padding: 5px; display: inline-block;">ОРИГИНАЛ</div>
Кафедра «Клиникаға кіріспе»		75/11
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені		

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пәні:	«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер»
Пән коды:	КАЕZh 2208
ББ шифры мен атауы:	6B10115 «Медицина»
Оқу сағаты/кредит көлемі:	7 сағат (0,5 кредит)
Оқу курсы мен семестрі:	2 курс, 3 семестр
Дәріс (сағат саны):	1 сағат.

Шымкент, 2024

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»	044 – 75/11
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені	

Дәріс кешені «Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» пәнінің оқу бағдарламасына (силлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды

Хаттама № 11 «30» 05 2024 ж.

Кафедра меңгерушісінің м.а.

О.А.Ермолаева

O'NTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	044 – 75/11
Кафедра «Клиникаға кіріспе»		
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені		

№1 дәріс

1. Тақырыбы. Дәрігерге дейінгі көмек аурулар кезінде асқорыту органдары мен эндокриндік жүйе.

2. Мақсаты: Ас қорыту мүшесі мен эндокрин жүйесінің ауруларымен таныстыру және құрсақ қуысының ауруларын мен ас ішек жолдарының қан кетуінде шұғыл дәрігерге дейін көмек көрсету.

3. Дәріс тезистері:

Ас қорыту жүйелерінің аурулары

Ас қорыту жүйелерінің аурулары: эзофагит, гастрит, асқазан жара ауруы мен он екі ішек ойық жарасы, дуоденит, энтерит, колит, асқорыту жүйесінің бұзылысы мен басқалары

Ас қорыту жүйесі әр түрлі – тағамды өңдеу, қажетті заттарды бөлу, қан айдау жүйесін қамтамасыз ету функциясын орындайды. Ас қорыту жүйесі жұмысы бұзылысында адамның барлық жүйесінде күрделі мәселелер туындайды. Заманауи экологияда, жаңа өнімдермен дәрі дәрмек, күйзеліс, уақытында тағам ішпегенде, зиянды әрекеттермен, тұқым қуалаушылық негізгі ас қорыту жүйесінің бұзылысына әкеледі.

Ас қорыту жүйелерінің ауруларымен кез келген жастағы адамдар ауырады. Эзофагит, гастрит, асқазан жара ауруы мен он екі ішек ауруы, дуоденит, энтерит, колит аурулары жиі кездесетін патологиялық түрлері.

Эзофагит

Эзофагит – өңештің кілегейлі қабатының зақымдануы, сонымен қатар пептикалық жара, стеноз, Баррета ауруы сияқты күрделі мәселелер туындайды. Эзофагиттің негізгі симптомдарында жұтудың бұзылысы, қыжылдау, төс сүйегі арты ауырсынуы анықталады. Ауруды диагностика жасауда ағзаның рентгенографиясы, эндоскопиялық биопсия және қанның зертханалық талдауы қажет. Эзофагитті емдеу кезінде оның этиологиясын ескере отырып, қатаң түрде жеке медикаментозды терапия мен арнайы диета тағайындайды. Эзофагиттің ауыр түрінде хирургиялық емді қажет етеді.

Гастрит

Гастрит – ересектер мен балаларда жіті немесе созылмалы түрде болатын жиі кездесетін Дұрыс тамақтану, тамақтану кезеңін дұрыс сақтау, медициналық дәрі-дәрмектер мен халық медицинасында қолданатын жалбыз, түймедақ тұнбасын қолдану гастритті емдеудің негізгі шарттары. Науқастарға ішімдік ішуге қатаң тыйым салынады!

Асқазан мен он екі елі ішек жара аурулары

Асқазан мен он екі елі ішек жара аурулары - асқазанның шырышты қабығында патологиялық ошақтың патологиясында болатын созылмалы ауру. Асқазан мен он екі елі ішек жара ауруларында - тұрақсыз тамақтану, күйзеліс, дәрі-дәрмектерді ұзақ және ретсіз қабылдау, асқазанның шырышты қабатының гиперсекрециясы, темекі шегу, инфекциялармен зақымдану негізгі себептері болып саналады.

Аурудың негізгі симптомдары - «бос» асқазанда құрсақтың қуысының жоғарғы жағының жиі ауыруы. Асқазан мен он екі елі ішек жара ауруларының асқынуында - іштен қан кету, іш қуысына және перитониттің дамуымен ішек қабырғаларының перфорациясы, сондай-ақ стеноз (ішек өткізбеушілігі) болады. Емдеу гастроэнтеролог дәрігердің бақылауымен жүргізіледі. Өздігінен ем қабылдауға болмайды. Инфекция көздерін жою үшін антибактериалды, антацид және гастропротекторлық дәрі дәрмек

қолданады. Ем шара кезінде диета сақтап, темекі шегуді және алкогольді ішімдіктерді тоқтату қажет.

Дуоденит

Дуоденит — он екі елі ішектің жоғарғы және төменгі бөліктерінің шырышты қабатының қабынуы. Негізгі симптомдарында жалпы әлсіздік, асқазан аймағында ауырсыну, жүрек айну, қыжыл, кекіру болады. Дуоденитте диета кезінде бірнеше күнге созылады. Созылмалы формасында дуодениттің рецидивті түрі жиі кездеседі. Мезгілсіз медициналық көмектің пен дұрыс емес емдеу кезінде ішектен қан кетуі, перфорация, асқынулар, ішек қабырғасынан қан кету, панкреатит орын алады.

Энтерит

Энтерит - аш ішекте болатын қабыну процессінің жиынтығы мен қызметінің бұзылуымен қатар жүреді. Кіші дәреттің бұзылуы, іштің кебуі, кіндік аймағында ауырсыну, жалпы әлсіздік және бозғылт тері негізгі симптомдары болып табылады. Ішек инфекциялары, токсикалық заттармен улану, ашы және е майлы тамақтарды шамадан тыс көп қолдану, аллергияға бейімді аурудың себептері болып табылады. Энтерит асқазан-ішек жолдарының басқа ауруларының салдарынан да болуы мүмкін. Диагноз қою үлкен дәреттің бактериологиялық зерттеуі, қанның биохимиялық талдауы, ішекті рентгенологиялық зерттеуіне қарай қойылады. Жіті энтеритті стационарда емдейді. Науқасқа төсектік режим, диеталық тамақ, ферменттік препараттар және түймедақ, жалбыз, бүлдіргеннің тұнбаларын тағайындаймыз.

Колит

Колит — тоқ ішектің жұқпалы ауру, токсикалық, дәрілік зақымданудан туындайтын кілегей қабығының патологиялық процессі. Колиттің негізгі симптомдары – қатты ауырсыну, іш өту, іш кебу, метеоризм болып табылады. Нақты диагноз қою мен медикаментозды емді дұрыс тағайындау үшін - гельминттер мен қарапайым түрін анықтау, колоноскопия, биопсия мен қанның зертханалық талдау жүргізеді. Тағайындалған нәтижелерді ескере отырып науқасқа антибактериалды дәрілерді, ферменттерді, пробиотиктерді, сонымен қатар фитотерапиямен диеталық тағам тағайындаймыз.

Эндокриндік жүйенің аурулары - организмнің гормондық функционалдық қызметтің бұзылуы. Зат алмасу, өсу және даму, репродуктивтік функциясында организмнің гормондық жүйесі әр түрлі процестерді реттеуде маңызды рөл атқарады. Эндокриндік жүйенің бұзылыстарында жиі кездесетін қант диабеті.

Гипотиреоз - ерлерге қарағанда әйелдер жиі ауырады. Гипотиреозда қалқанша бездің гормонның гипофункциясы анықталады. Гипотиреозда зат алмасу процесі баяулайды. Гипотиреоздың бастапқы кезеңінде шаршау ұзағырақ созылып кетеді.

Қант диабеті - қандағы инсулиннің толық немесе аздап жетіспеушілігінен туындайды. Майлар, ақуыздар мен көмірсулар нашар сіңіп, глюкоза толық ыдырамайды. Қант диабеті өмірге қауіп төндіреді.

Қалқанша без гормондары бұзылуына байланысты зоб дамиды. Зобтың негізгі себептері тамақта йодтың жетіспеушілігі. Қалқанша бездің қызмет атқаруының негізгі элементі - ол иод.

Тиротоксикоз - қалқанша бездің гиперфункциясы.

Аутоиммундық тиреоидитте қалқанша бездің иммундық жүйесі бұзылысында болады. Тиреоидитте иммундық жүйе қалқанша без жасушаларын бөгде зат ретінде қабылдайды.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»	044 – 75/11
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені	

Гипопаратиреоз қалқанша маңы безінің қызметінің төмендеуіне байланысты аяқ-қолдарының құрысуына әкеледі.

Гиперпаратиреозда қалқанша маңы безі қызметінің төмендетеді.

Гигантизм – өсу гормонының шектен тыс көбеюімен дененің ұлғаюы және пропорционалды дамуының бұзылысы. Ересектерде гормонның гиперфункциясында кейбір мүшелердің ұлғаюын арттырады.

Эндокринді ауруларының симптомдарын Нижний Новгородта дәрігер - эндокринолог анықтады. Эндокриндік жүйеге барлық эндокринді бездер кіреді.

Асқазаннан қан кетуде (асқазан ойық жарасы мен қан кету) асқынудың өте ауыр түрі мен өміріне қауіп тудыруы мүмкін

Әлсіздік, тері жамылғыларының бозғылтануы, тершендік, жүрек айну, бас айналу, есінен тану, артериялық қан қысымының төмендеуі, тахикардия, қан жоғалту салдарынан болатын анемия; эпигастриялық аймақтың ауырсынуы, тілінің құрғақ және ақ жамылғымен қапталуы, «кофе қалдығы» тәрізді құсығы, ішектен қан кету, «жақпа тәрізді» дәрет негізгі себептері болып табылады.

«**Жедел құрсақ**» - күрделі және ауыр синдром. Науқасты тез арада стационарға жатқызып, «зиян келтірмеу» қағидасын қолдану қажет. «Жедел құрсақ» ауруы бар науқасқа алғашқы медициналық көмек көрсеткен соң - суық, аштық және демалысты қамтамасыз ету қажет

Алғашқы медициналық көмек көрсету:

1. «Жедел жәрдем» және дәрігер шақыру;
2. Науқасты тыныштандырып, көлденең қалыпқа жатқызып, құсу массасынан аспирациядан құтылу үшін басын бір жағына бұрып (асқазан қан кету), (ішек қан кеткен жағдайда) аяқтың ұшын жоғары көтереді;
3. Ауырсыну қарқынын төмендету үшін толық демалуды қамтамасыз ету;
4. Құрсаққа (мұз жиынтығын) мұз басу немесе (асқазаннан қан кеткенде) мұздың данасын жұту;
5. Астауша, науа, ыдыс, кленка даярлау, құсу кезінде күтім жасауға сүлгі қолдану;
6. 10% кальций хлоридін немесе тұзды ерітінділерін, виказолды, аминокәпрон қышқылын, дицинонды дәрілік заттарды дайындау;
7. Жедел жәрдем немесе дәрігер келгенше пациенттің жағдайын бақылау;
8. Шұғыл медициналық мекемеге тасымалдау.

Ескерту!: Спазмолитикті енгізуге, ауырсынуды басатын наркотикалық дәрілерді қолдануға (клиникалық көрінісін «бұлыңғыр» етпеу үшін), науқасқа су беруге немесе тамақтандыруға, ішке грелка қоюға (қабыну мен қан кетудің күшеюі), асқазанды жууға, тазалау клизмасын жасауға және іш жүргізетін дәрілерді беруге болмайды.

4. Иллюстрациялық материал: презентация

5. Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер:

1. Клиникаға кіріспе. Том 1 [Мәтін] :оқулық / С. М. Кабиева [ж.б.] ; ҚР денсаулықсақтау және әлеуметтік даму министрлігі. ҚММУ. - Алматы :Эверо, 2016. - 287 б. с
2. Каркабаева, А. Д. Клиникаға кіріспе-2. 1 -бөлім [Мәтін] :оқуқұралы / А. Д. Каркабаева, Н. Н. Теляева. - Астана : [б. и.], 2017. - 152 бет. с.Каркабаева, А. Д.

O'NTUSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»	044 – 75/11
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені	

- Клиникаға кіріспе-2. II-бөлім [Мәтін] :оқуқұралы / А. Д. Каркабаева, Н. Н. Теляева. - [Б. м.] : Астана, 2017. - 208 бет. с
3. Каркабаева, А. Д. Клиникаға кіріспе-2. II-бөлім [Мәтін] :оқуқұралы / А. Д. Каркабаева, Н. Н. Теляева. - [Б. м.] : Астана, 2017. - 208 бет. с
 4. Толекова, С. З. Клиникаға кіріспе [Мәтін] :оқу құралы / С. З. Толекова. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 244 бет. с
 5. Теляева, Н. Н. Введение в клинику -2. Ч. 1 [Текст] : учеб. пособие / Н. Н. Теляева, А. Д. Каркабаева. - Астана : [б. и.], 2017. - 214 с.
 6. Теляева, Н. Н. Введение в клинику -2. Ч. II [Текст] : учеб. пособие / Н. Н. Теляева, А. Д. Каркабаева. - Астана : [б. и.], 2017. - 210 с
 7. Кабиева, С. М. Введение в клинику. Т. 1. [Текст] : учебник / С. М. Кабиева. - Алматы :Эверо, 2016. - 304 с
 8. Курноскина В. П. Пациенттің клиникалық жағдайын бағалау : оқу құралы / В. П. Курноскина, Д. К. Жүнісова. - Қарағанда : Medet Group , 2020. - 224 бет

Қосымша әдебиеттер:

1. Алпысова А. Р. Ауруханаға дейінгі кезеңде жедел көмек көрсету алгоритмдері = Алгоритмы оказания неотложной помощи на догоспитальном этапе : оқу құралы / А. Р. Алпысова, Н. В. Молодовская ; ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігі. - Қарағанда : АҚНҰР, 2019. - 120 б. с.
2. Қаныбеков А. Жедел медициналық жәрдем : оқу құралы / А. Қаныбеков. - 2-ші бас. - Қарағанды : АҚНҰР, 2017. - 266 бет. с.
3. Аяпов К. Модернизация сестринского образования Казахстана : сб. / К. Аяпов. - 2-е изд., перераб. - [б. м.] : New book, 2022. - 220 с.
4. Kabiyeva, S. Introduction in clinic. Volume 1 [Текст] : textbook / S. Kabiyeva. - Almaty : "Evero" , 2016. - 263 p.
5. Hammer , Gary D. Pathophysiology of Disease: An Introduction to Clinical Medicine / Gary D. Hammer . - 7nd ed. - New York : Mg Graw Hill. Education, 2014. - 762 p.
6. Пациенттерді оқыту : оқу құралы / Д. К. Жүнісова [және т. б.]. - Қарағанды : АҚНҰР, 2020. - 104 бет
7. Методы клинических лабораторных исследований : к изучению дисциплины / ред. В. С. Камышников. - 6-е изд. перераб. - М. : Медпресс-информ, 2013. - 736 с.
8. Даулетбаев Д.А. Мейірбике манипуляциясы алгоритмдері (стандарттары) Эверо-2024

Электронды оқулықтар:

1. Датхаев, У. М. Коммуникативные навыки [Электронный ресурс] : учебник / У. М. Датхаев, М. А. Асимов, Г. Ж. Умурзахова . - Электрон. текстовые дан.(5,21 МБ). - Алматы : Эверо, 2016. - 256 с. эл. опт. диск (CD-ROM)
2. Асимов, А. А. Коммуникативтік дағдылар [Электронный ресурс] : оқулық / М. А. Асимов, А. А. Сұлтанбеков . - Электрон. текстовые дан.(7,30МБ). - Алматы : Эверо, 2016. - 260 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).
3. Адилова, Л. М. Мейіргердің манипуляциялық әрекетінің алгоритмдері [Электронный ресурс] : оқу құралы = Алгоритмы сестринских манипуляций : учеб. пособие - М. : "Литтерра", 2016. - 248б.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Кафедра «Клиникаға кіріспе»	044 – 75/11
«Қалыпты ас қорыту және эндокриндік жүйелер» дисциплинасы бойынша дәріс кешені	

4. Коммуникативтік дағдылар. Коммуникативные навыки. Communication skills. Алматы, ТОО “Эверо”, 118
https://www.elib.kz/ru/search/read_book/601/
5. Дәрігер мамандығына кіріспе. Клиника, құқық, этика және коммуникация негіздері. Асимов М.А., Оразбакова Г.О., Мадалиева С.Х., Багиярова Ф.А., 2017/
<https://aknurpress.kz/reader/web/1545>
6. Жедел медициналық жәрдем Қаныбеков А. , 2017 <https://aknurpress.kz/reader/web/1346>
7. Диагностика және жедел медициналық көмек көрсету алгоритмі / algorithm of diagnosis and emergency care Алпысова А.Р. , 2015 <https://aknurpress.kz/reader/web/1348>
8. Арынгазин, К.Ш., Мажимова, М.Б.
Первая доврачебная помощь при несчастных случаях : Учебно-методическое пособие. / Сост. К. Ш. Арынгазин. - Павлодар: Кереку, 2013. - 73 с. <http://rmebrk.kz/book/68579>
9. S. Kabiyeva Introduction in clinic: Textbook, volume I. – Алматы: 2020 – 263
p.https://elib.kz/ru/search/read_book/324/
10. Кабиева С.М. Введение в клинику: Учебник. Том I./С.М. Кабиева.- Алматы: Эверо, 2020. –304 с https://www.elib.kz/ru/search/read_book/316/

Электронды ресурстары:

1. Электронная библиотека ЮКМА - <https://e-lib.skma.edu.kz/genres>
2. Республиканская межвузовская электронная библиотека (РМЭБ) – <http://rmebrk.kz/>
3. Цифровая библиотека «Аknurpress» - <https://www.aknurpress.kz/>
4. Электронная библиотека «Эпиграф» - <http://www.elib.kz/>
5. Эпиграф - портал мультимедийных учебников <https://mbook.kz/ru/index/>
6. ЭБС IPR SMART <https://www.iprbookshop.ru/auth>
7. Информационно-правовая система «Заң» - <https://zan.kz/ru>
8. Cochrane Library - <https://www.cochranelibrary.com/>

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

- 1 Ас қорыту жүйесінің ауруларын атаңыз.
- 2 Эндокринді жүйесі ауруларының атаңыз
- 3 Асқазаннан қан кетуі кезінде алғашқы медициналық көмекті қалай көрсетіледі?